

ESNAF VE SANATKARIN
SORUNLARI VE
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
RAPORU

2024

ESNAF VE SANATKARLAR DERNEĞİ
GENEL MERKEZİ

ESDER
ESNAF VE SANATKARLAR DERNEĞİ

1- DİJİTALLEŞME VE TEKNOLOJİ EĞİTİMİ

Esnaflar ve sanatkarların dijital dünyaya entegrasyonu için kapsamlı eğitim programları düzenlenmelidir. E-ticaret platformlarına katılımı kolaylaştıracak rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Bu şekilde, yerel pazarda sıkışmış olan esnafların daha geniş kitlelere ulaşması sağlanabilir.

2- KOOPERATİFLEŞME TEŞVİKİ

Esnaflar ve sanatkarların güçlerini birleştirerek kooperatifler kurmaları teşvik edilmelidir. Bu kooperatifler aracılığıyla ortak satın alma, üretim, pazarlama gibi faaliyetlerde maliyet avantajı sağlanabilir. Özellikle küçük esnaf, büyük zincir mağazalarla rekabet edebilmek için işbirliği yapmalıdır.

3- ESNAFA YÖNELİK KAPSAMLI DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

Esnaflar ve sanatkarlar için devlet desteğiyle profesyonel danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Finansal yönetim, vergi planlaması, pazarlama stratejileri ve dijital dönüşüm gibi konularda esnafların uzmanlardan sürekli danışmanlık alabileceği bir platform oluşturulmalıdır.

4- YEŞİL DÖNÜŞÜM DESTEKLERİ

Esnaflar ve sanatkarların işyerlerini çevre dostu hale getirmeleri için "Yeşil Esnaf" programı başlatılmalıdır. Enerji verimliliği sağlayan teknolojiler, geri dönüşüm uygulamaları ve çevreye duyarlı malzeme kullanımı gibi konularda destek verilmeli, esnafların bu alandaki yatırımlarına teşvik sağlanmalıdır.

5- MİKRO İHRACAT VE KÜRESEL PAZARLARA AÇILIM

Esnaflar ve sanatkarların yerel üretimlerini küresel pazarlara sunabilmeleri için mikro ihracat destekleri verilmelidir. Özellikle el sanatları ve yerel üretim yapan esnafların yurt dışı fuarlarına katılımı teşvik edilerek, ürünlerini uluslararası alıcılara ulaştırmaları sağlanmalıdır.

6- DİJİTAL ÖDEME VE FİNANSMAN ÇÖZÜMLERİ

Kredi kartı, mobil ödeme ve dijital cüzdan kullanımı konusunda esnafı desteklemek için maliyet avantajlı finansman çözümleri sunulmalıdır. Bankalar ve finans kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak, küçük esnafın dijital ödeme sistemlerine kolayca entegre olmasını sağlayacak paketler geliştirilmelidir.

7- YENİ ESNAF VE SANATKAR ODALARI AÇILMASI

Esnaf ve sanatkarın temsili birden fazla kurum ile sağlanmalı, memur ve işçi temsilcisi sendikalar gibi esnafında temsil çeşitliliği artmalı. Birden fazla oda kurulabilmesi ile esnafın kendisi için en iyi çalışmayı yapan, haklarını en iyi savunan odaya üye olabilmesi sağlanmalı. Bu sayede esnafın menfaatine rekabet oluşmalı, demokratik çeşitlilik oluşturulmalı. 'Aynı çalışma bölgesinde, faaliyet konusu aynı olan birden fazla oda kurulamaz. (2. Kısım, 1. Bölüm 5. Madde) Bir ilde birden fazla birlik kurulamaz. (2. Kısım 2. Bölüm 16. Madde)' maddeleri başta olmak üzere yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

8- ESNAF İÇİN ÖZEL SAĞLIK SİGORTASI

Bağ-Kur sistemi dışında esnafın daha uygun koşullarda yararlanabileceği özel sağlık sigortası programları oluşturulmalıdır. Esnaf ve sanatkârların ailelerini de kapsayan bu sigorta sistemleri, maliyetleri düşürerek sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırabilir.

9- ESNAF AKADEMİLERİ

Esnaf ve sanatkârlara yönelik bölgesel "Esnaf Akademileri" kurulmalı ve bu akademilerde girişimcilik, finansal yönetim, dijital pazarlama, e-ticaret ve yenilikçi iş modelleri gibi konularda eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler, esnafın işlerini büyütmesi ve yeni beceriler kazanması için sürekli bir öğrenme fırsatı sunacaktır.

10- ESNAF İÇİN YEREL VE ULUSAL İŞBİRLİKLERİ

Esnaf ve büyük ölçekli şirketler arasında işbirlikleri oluşturulmalıdır. Yerel üreticiler ve büyük şirketler arasındaki tedarik zincirleri güçlendirilerek esnafın daha geniş

pazarlara ulaşması sağlanabilir. Örneğin, büyük market zincirlerinin yerel esnaftan ürün tedarik etmeleri teşvik edilmelidir.

11- KARIYER GEÇİŞ PROGRAMLARI

İşini kaybeden veya iflas eden esnaflar için yeni kariyer geçiş programları oluşturulmalıdır. Bu programlar, yeni iş kollarına geçiş yapmak isteyen esnafa yönelik mesleki eğitimler ve finansal destekler sunarak onları yeniden iş hayatına kazandırabilir.

12- AHİLİK EĞİTİM PROGRAMLARI

Esnaf ve sanatkârlara Ahilik kültürünün temel değerleri üzerine eğitimler verilmeli. Ahlaki ticaret, meslekî dayanışma, usta-çırak ilişkisi gibi Ahilik değerlerini yaşatacak programlar düzenlenebilir. Bu eğitimler, esnafın hem iş ahlakını geliştirmesine hem de toplumsal dayanışmayı artırmasına katkı sağlayacaktır.

13- AHİLİK VAKIFLARININ KURULMASI VE CANLANDIRILMASI

Ahilikte olduğu gibi esnaf ve sanatkârlar arasında dayanışmayı güçlendirecek vakıflar oluşturulmalıdır. Bu vakıflar aracılığıyla zor durumda olan esnafa maddi destek sağlanabilir, eğitim ve sağlık yardımları sunulabilir. Özellikle küçük esnafın desteklenmesi için yerel yönetimlerle işbirliği yapılabilir.

14- USTA-ÇIRAK SİSTEMİ TEŞVİKİ

Ahilik geleneğindeki usta-çırak ilişkisinin modern esnaf hayatında yeniden canlandırılması teşvik edilmelidir. Gençlerin esnaflık ve sanatkârlık mesleklerine yönlendirilmesi için devlet destekli çıraklık programları oluşturulabilir. Ayrıca çıraklık sürecinde verilen eğitimlerin kalitesi artırılmalı ve çıraklar için kariyer planlamaları yapılmalıdır. Okuldan çok esnafın yanında çalışarak öğreneceği sistem yapılmalıdır.

15- AHİLİK HAFTASI VE ETKİNLİKLERİN YAYGINLAŞTIRILMASI VE ULUSLARARASI BOYUTTA YAPILMASI

Ahilik kültürünü yaşatmak adına her yıl kutlanan Ahilik Haftası daha geniş kitlelere ulaşacak şekilde yaygınlaştırılmalı. Etkinlikler kültür yolu festivalleri gibi belli bir düzende, tüm ülkede ve yurtdışında kutlanmalı. Ahilik felsefesine dayalı ödüller verilerek iyi örnekler teşvik edilmelidir. Etkinliklerde Ahiliğe uygun faaliyetler yapılmalı. Kutlamalar konuşmaların haricinde; küçük stantlar, canlı el sanatları icraları, tarihi canlandırmalar, ikramlar, çocuklara özel eğlenceler ve meslek deneyim alanlarıyla ile zenginleştirilmeli.

16- AHİLİK ESNAFI İÇİN KREDİ VE FİNANSMAN DESTEĞİ

Ahilik ilkelerine göre iş yapan, yani dürüst ve kaliteli hizmet sunan esnafa özel kredi ve finansman desteği sağlanmalıdır. Ahilik sertifikası alan esnaflara düşük faizli krediler, hibe programları veya vergi teşvikleri verilebilir.

17- YEREL ESNAFI DESTEKLEYEN KAMPANYALAR

Yerel yönetimler ve odalar aracılığıyla yerel esnafa özel alışveriş kampanyaları düzenlenmeli. Örneğin, "Mahallende Alışveriş Yap" gibi projelerle halkın esnafı tercih etmesi teşvik edilmeli ve yerel tüketimi artırıcı ödül ve indirim kampanyaları yapılmalıdır.

18- ESNAF VE SANATKAR OLMA HADLERİ YÜKSELTİLMELİ

Esnaf ve Sanatkar olma hadleri, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu dayanak alınarak hazırlanan Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu Kararını uygun bulan 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 21.07.2007 tarih ve 26589 sayılı Resmi gazete de yayımlanmıştır. Buna göre, söz konusu karardaki atıf kapsamında esnaf ve sanatkar sayılma hadleri 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 177 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (3) numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısı, (2) numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamıdır. Bu hadler Hazine ve Maliye Bakanlığının çıkardığı tebliğler ile her yıl güncellenmektedir. Bu kapsamda, 2024 yılı esnaf ve sanatkar hadleri aşağıdaki gibidir. Yıllık Alım Tutarı: 1400.000,00 TL./2 = 700.000 x 6 = 4.200.000,00 TL. Yıllık Satış Tutarı: 2.000.000,00TL./2 = 1.000.000 x 6 = 6.000.000,00 TL. Bu hadler günümüz koşullarında çok düşük kalmakta olup, 2007

yılında kabul edilen "Esnaf ve Sanatkar İle Tacir ve Sanayicinin Ayrılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararının" Cumhurbaşkanı Hükümet Sistemine göre yeniden düzenlenerek revize edilmesi gerekmektedir.

19- DEFTER TUTMA HADLERİ YENİDEN BELİRLENMELİ

Tütün ve tütün mamulleri, çay ve şeker gibi fiyatı yüksek ancak kâr oranı düşük ürünleri satan basit usuldeki esnafımızın, basit usulden yararlanabilmeleri için özel bir düzenleme ile basit usulün özel şartlarında yazılı tutarlar, bu ürünler için 3 katı oranında uygulanmaktadır. Diğer taraftan, aynı sorun defter tutma hadleri için de geçerlidir. Yukarıda sayılan ürünler, özellikle bakkal, bayi, büfe gibi meslek kollarında faaliyette bulunan esnafımızın satışlarında önemli bir pay tutmaktadır. Bu meslek kollarındaki üyelerimiz, kâr oranı emsallerine göre çok düşük olan bu ürünlerin satışından dolayı bilanço usulüne göre defter tutmak zorunda kalmakta, ancak net kazançları basit usule tabi olan üyelerimizinkinin dahi altında kalabilmektedir. Bununla beraber, son yıllarda özellikle tütün ve tütün mamullerinin vergilerindeki ve fiyatlarındaki artış, yeniden değerlendirme oranının çok üstünde olduğu için bu ürünlerin satış fiyatları, defter tutma hadlerinden çok daha fazla artmıştır. Bu nedenle, defter tutma hadlerinde, tıpkı basit usul uygulamasında olduğu gibi kâr oranı emsallerine göre düşük olan ürünler için ayrı bir hesaplama yöntemi getirilmeli ve defter tutma hadleri yükseltilmelidir.

20- PERAKENDE TİCARET YASASI YENİDEN DÜZENLENMELİ

AVM'ler, zincir mağazalar ve büyük mağazalar ülkemizde faaliyet gösteren birçok esnaf ve sanatkâr meslek dalını olumsuz etkilemekte, yarattıkları haksız rekabet ortamı nedeniyle esnaf ve sanatkâr işyerlerinin kapanmasına neden olmaktadır. Bu sorunların giderilmesi amacıyla 2015 yılında çıkarılan 6585 sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun beklentileri tam olarak karşılanamamaktadır. Bu bağlamda; Derneğimizce bu Kanunun yeniden ele alınmasının gerektiği değerlendirilmektedir.

21- BAĞ-KUR İLE SSK PRİM GÜN SAYISI EŞİTLENMELİ

Bilindiği üzere; sosyal güvenlik reformu ile prim ödeme gün sayısı, 4a'lı sigortalılar için 7.200, 4b'li ve 4c'li sigortalılar için 9.000 gün olarak belirlenmiştir. Bu sigortalılar içinde 4c'li sigortalılar iş güvencesi en yüksek olan sigortalılardır ve 9000 günlük prim ödeme

gün sayısı onlar açısından normal görülmektedir. Çalışma güvencesi ve ihtimali en düşük olan da hizmet akdine tabi olarak çalışan 4a'lılar için öngörülen 7.200 prim günü ise makul düzeydedir. 4b'liler ise muhtarlar, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar ile tarımsal faaliyette bulunanlardan oluşmakta olup, bu kapsamında çalışanların iş güvencesinin devlet memurları ile bir olduğunu düşünmek mümkün değildir. Ayrıca, 4a'lı sigortalıların sigorta primleri işverenleri tarafından yatırılmakta iken 4b'lilerin sigorta primleri kendileri tarafından yatırılmaktadır. Öte yandan, bir işyerinin 25 yıl kesintisiz faaliyet göstermesi hayatın olağan akışına da uygun değildir. Türkiye'de esnaf ve sanatkârların faaliyet sürelerinin kısalığı ve iflas etme oranlarının yüksekliği de göz önünde tutulduğunda 4b'li sigortalılarının prim ödeme gün sayısının 4a'lı sigortalılarla eşitlenmesi hakkaniyetin gereği olacaktır.

22- ESNAFIMIZA GERİYE DÖNÜK BORÇLANMA HAKKI VERİLMELİ

1479 sayılı Kanun geçici 18. maddesi ile sigortalı olma niteliğini taşımalarına rağmen Kuruma 04/10/2000 tarihinden önce sigorta kayıt ve tescilini yaptırmamış olan esnaf ve sanatkarlarımıza, 04/10/2000 tarihinden itibaren 6 ay içinde kuruma başvurma ve evrak kayıtlarını belgeleme şartı ile 20/04/1982-04/10/2000 tarihleri arasındaki süreyi borçlanma hakkı tanınmıştır. Yine, 5510 sayılı Kanunun Geçici 8. maddesi ile 04/10/2000 tarihi ile 01/10/2008 tarihleri arasında vergi mükellefiyeti bulunmak kaydıyla sigortalının 01/10/2008 tarihinden itibaren 6 ay içinde talepte bulunması halinde 04/10/2000 - 01/10/2008 tarihleri arasındaki hizmet süresini borçlanması hakkı verilmiştir. Geriye dönük borçlanma hakkından haberdar olmamaları ya da maddi olarak imkanları bulunmaması sebebiyle yararlanamamış olan esnaf ve sanatkarlarımıza benzer bir hak tanınması Konfederasyonumuza yapılan yazılı ve sözlü başvurularla ısrarlı şekilde talep edilmektedir. Ayrıca, 22/03/1985 tarihinde yürürlüğe giren 3165 sayılı Kanun ile 1479 sayılı Kanunda değişiklik yapılmış; gerçek ve götürü usulde gelir vergisi mükellefi olanlar, Esnaf ve Sanatkarlar Siciline kayıtlı bulunanlar veya kanunla kurulu meslek kuruluşlarına usulüne uygun kayıtlı bulunanlardan gelir vergisi mükellefi olanlar, mükellefiyetin başlangıç tarihinden, gelir vergisinden muaf olanlarla vergi kaydı bulunmayanlar da Esnaf ve Sanatkarlar Siciline veya kanunla kurulu meslek kuruluşlarına kayıt oldukları tarihten itibaren kendiliğinden sigortalı sayılmışlardır. Yukarıda bahsedilen kanun hükmü gereğince, sigortalılık için aranan koşullar dikkate alındığında, esnaf ve sanatkarlarımızın zorunlu sigortalı olarak BAĞ-KUR kapsamında değerlendirilmesinde, kendi adına ve bağımsız çalışma olgusunun gerçekleşmiş olması dikkate alınarak, vergi mükellefiyetinin oluşturulduğu tarihte başlatılmasında yasal zorunluluk bulunmaktadır. Bu nedenle, bu dönemde vergi kaydı

bulunan ancak Bağ-Kur'a bildirimde bulunmamış kişilerin Kurum tarafından resen sigortalı sayılması gerekmektedir. Vergiden muaf olan kişiler açısından da, sicile kayıt yapılan tarih esas alınmalıdır. Kurum, bu geriye donuk borçlanma hakkını sağlayarak 1985- 2000 yılları arasında üzerine düşen ancak yerine getiremediği görevi de yapmış olacaktır.

23- EMEKLİLİKTE YAŞI BEKLEYEN BAğKURLULARIN PRİM ÖDEMELERİ İŐTEęE BAğLI HALE GETİRİLMELİ

Sosyal güvenlik sistemimizde prim ödeme gün sayısını doldurup yaşı bekleyen 4a'lı sigortalılar emeklilik için gerekli prim gün sayısını tamamlamışsa yaş őrartını doldurana kadar çalışmak ve prim ödemeye devam etmek zorunda değildir. Oysa 4b'li sigortalılar emeklilik prim gün sayısını doldurduğu halde (vergi kayıtlarının açık olması sebebi ile) faaliyetine 9 vitrin / 2024 devam ediyorsa sigorta primi ödemeye devam etmek durumundadır. Özellikle reform öncesinde sigortalı olanlar için prim ödemeye devam etmek emeklilik maaşlarını artırmamakta hatta azalmaktadır. Ayrıca prim gün sayısını tamamladığı halde prim ödemeye devam etme zorunluluğu Sosyal Güvenlik Kurumuna gelir sağlamakla birlikte devam etmek istemeyen sigortalılar açısından bir külfet olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuruma gelir sağlamak sigortalının görevi olmayıp sigortalı sağlanan hak ve yapılan yardımlara karşılık gelmek üzere prim ödenmesinden sorumludur. Reform sonrası işe başlayan sigortalılar için ise bu ödemeler emeklilik aylığına doğrudan yansadığı için Kurum açısından gelir de söz konusu olmamaktadır. Ödenemeyen primlerden dolayı sosyal güvenlik sistemimizin aksayan yonu olan 4b sigortalılarına ekstra yük yüklememek için, prim gün sayısını dolduran sigortalılara prim ödemeye devam etmeyi isteğe bağlı hale getirmek gerekmektedir. Boylence ödeme zorluğu yaşayan sigortalılar bir giderden kurtulacaktır. Bu uygulama ayrıca sistemde kalmayı teşvik edecek, sistemin sigortalılar nezdinde meşruiyetini artıracaktır. Uygulamanın bu hale donuŐturulmesi halinde, prim ödeme gün sayısını doldurmuş kişiler sağlık yardımları açısından genel sağlık sigortasına tabi olacak olup, durumuna göre bu sigortanın gereklerini yerine getirip sağlık yardımlarından yararlanabilecektir. Sonuç olarak; prim ödeme gün sayısını doldurup yaşı bekleyen 4/b'li sigortalıların emeklilik yaşını doldurana kadar prim ödemeleri hem zaten ödeme zorluğu yaşayan ve çoğu borçlarından dolayı sistemin dışından kalan sigortalılara yük teşkil ettiği, hem de ödenmeye devam edilen primler emeklilik maaşlarını artırmamakta hatta azalttığı için bu uygulama uygun görülmemekte olup yaşı doldurana kadar isteğe bağlı olarak prim ödenmeye devam edilmesi hem sistemde kalmayı teşvik edecek hem sistemin sigortalılar nezdinde meşruiyetini artıracak hem

de ödeme zorluğu çeken sigortalılara kolaylık sağlayacaktır. Bunun için, emeklilik için prim ödeme gün sayısını doldurup yaşı bekleyen 4/b'li sigortalılar bakımından prim ödemeye devam edilmesinin isteğe bağlı hale getirilmesi ile; Sigortalıların normal olarak (kısa ve uzun vadeli) primleri ödemeye devam etmesi halinde, ödenen primlerin emeklilik aylığının artmasını sağlayacak şekilde değerlendirilmesi, Prim ödemeye devam etmeyen sigortalıların prim ödemeye devam etmemesi, sağlık yardımları açısından genel sağlık sigortasına tabi olması, gerektiği değerlendirilmektedir.

24- EYT KAPSAMINDA EMEKLİ ÇALIŞTIRANLARA DESTEK DEVAM ETMELİ

Son torba yasa ile birlikte emekli çalıştıran işverenlere sağlanan 5 puanlık sosyal güvenlik destek prim desteğinin sona erdirilmesi hem emeklileri hem de dükkanında emekli usta çalıştıran esnafımızı zor durumda bırakacaktır. Çünkü sosyal güvenlik prim desteğinin kalkmasıyla birlikte işverenlerin emekli ustalarla yola devam etme cazibesi sona erecektir. Zaten esnaf çirak bulmakta zorlanırken bir de ustasını kaybetmesi esnafı ve mesleklerin geleceğini daha da zorlayacaktır.

25- EMEKLİLİKTE YAŞI BEKLEYEN BAĞKURLULARIN PRİM ÖDEMELERİ İSTEĞE BAĞLI HALE GETİRİLMELİ

Sosyal güvenlik sistemimizde prim ödeme gün sayısını doldurup yaşı bekleyen 4a'lı sigortalılar emeklilik için gerekli prim gün sayısını tamamlamışsa yaş şartını doldurana kadar çalışmak ve prim ödemeye devam etmek zorunda değildir. Oysa 4b'li sigortalılar emeklilik prim gün sayısını doldurduğu halde (vergi kayıtlarının açık olması sebebi ile) faaliyetine 9 vitrin / 2024 devam ediyorsa sigorta primi ödemeye devam etmek durumundadır. Özellikle reform öncesinde sigortalı olanlar için prim ödemeye devam etmek emeklilik maaşlarını artırmamakta hatta azalmaktadır. Ayrıca prim gün sayısını tamamladığı halde prim ödemeye devam etme zorunluluğu Sosyal Güvenlik Kurumuna gelir sağlamakla birlikte devam etmek istemeyen sigortalılar açısından bir külfet olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuruma gelir sağlamak sigortalının görevi olmayıp sigortalı sağlanan hak ve yapılan yardımlara karşılık gelmek üzere prim ödenmesinden sorumludur. Reform sonrası işe başlayan sigortalılar için ise bu ödemeler emeklilik aylığına doğrudan yansıdığı için Kurum açısından gelir de söz konusu olmamaktadır. Ödenemeyen primlerden dolayı sosyal güvenlik sistemimizin aksayan yönü olan 4b sigortalılarına ekstra yük yüklememek için, prim gün sayısını dolduran sigortalılara prim ödemeye devam etmeyi isteğe bağlı hale getirmek gerekmektedir. Böylece

ödeme zorluğu yaşayan sigortalılar bir giderden kurtulacaktır. Bu uygulama ayrıca sistemde kalmayı teşvik edecek, sistemin sigortalılar nezdinde meşruiyetini artıracaktır. Uygulamanın bu hale dönüştürülmesi halinde, prim ödeme gün sayısını doldurmuş kişiler sağlık yardımları açısından genel sağlık sigortasına tabi olacak olup, durumuna göre bu sigortanın gereklerini yerine getirip sağlık yardımlarından yararlanabilecektir. Sonuç olarak; prim ödeme gün sayısını doldurup yaşı bekleyen 4/b'li sigortalıların emeklilik yaşını doldurana kadar prim ödemeleri hem zaten ödeme zorluğu yaşayan ve çoğu borçlarından dolayı sistemin dışından kalan sigortalılara yük teşkil ettiği, hem de ödenmeye devam edilen primler emeklilik maaşlarını artırmamakta hatta azalttığı için bu uygulama uygun görülmemekte olup yaşı doldurana kadar isteğe bağlı olarak prim ödenmeye devam edilmesi hem sistemde kalmayı teşvik edecek hem sistemin sigortalılar nezdinde meşruiyetini artıracak hem de ödeme zorluğu çeken sigortalılara kolaylık sağlayacaktır. Bunun için, emeklilik için prim ödeme gün sayısını doldurup yaşı bekleyen 4/b'li sigortalılar bakımından prim ödemeye devam edilmesinin isteğe bağlı hale getirilmesi ile; Sigortalıların normal olarak (kisa ve uzun vadeli) primleri ödemeye devam etmesi halinde, ödenen primlerin emeklilik aylığının artmasını sağlayacak şekilde değerlendirilmesi, Prim ödemeye devam etmek istemeyen sigortalıların prim ödemeye devam etmemesi, sağlık yardımları açısından genel sağlık sigortasına tabi olması, gerektiği değerlendirilmektedir.

26- POS KOMİSYON ORANLARI DÜŞÜRÜLMELİ

Günümüz şartlarında son bir yıl içerisinde büfeci ve kuruyemişçi esnafımızın artan maliyetleri ve nakit sıkıntısından dolayı kullanımı her geçen gün artan kredi ile satış yapmaktadır. Birçok vatandaşın tercihi olan kredi kartlarının küçük esnafımızın her gün artan maliyetler ve piyasa koşulları karşısında mağduriyet yaşamasına sebebiyet vermiştir. Bankaların pos cihazlarında %4 oranında yüksek komisyon kesintileri uygulaması, 45 gün sonra ödemenin alınması büfeci ve kuruyemişçi esnafımızın sattıkları ürünleri yerine koymadan büyük zorluk yaşatmaktadır. Artan maliyetlerin karşısında komisyon oranlarının düşürülmelidir.

27- ÇIRAKLARA GERİYE DÖNÜK BORÇLANMA HAKKI VERİLMELİ

Bilindiği üzere;19/06/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu gereğince çırakların kısa vadeli sigorta primi ödemeleri Milli Eğitim Bakanlığınca yapılmaktadır. 1986 yılından itibaren çırak olarak çalışmaya başlamış ve kısa vadeli sigorta primleri MEB tarafından yatırılmış olan bu sigortalılar, uzun vadeli sigorta primlerini yatırmadığından bu süre emeklilik hesabında dikkate alınmamaktadır. Ancak konuya ilişkin olarak, 24/04/1987 tarihli ve 19440 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Bir Ek Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun" ile bu Kanuna tabi olarak çalışan veya isteğe bağlı sigortaya yahut topluluk sigortasına prim ödemekte olan sigortalılardan; kamu kurum ve kuruluşları ile askeri işyerlerinde kurulmuş olan resmî nitelikteki çıraklık okullarına çıraklık mukavelesi ile giren ve okullarını başarı ile bitirenlerin çırak okullarında 5.7.1977 tarihinden önce geçen başarılı eğitim ve öğrenim sürelerini, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yazılı talepte bulunmaları halinde ve bu Kanunun 78 inci maddesi ile belirlenen prime esas kazancın alt sınırının talep tarihindeki tutarı üzerinden hesaplanacak malullük, yaşlılık ve olum sigortaları primlerinin tamamını 2 yıl içinde ödemeleri şartı ile borçlandırılmalarına olanak sağlanmıştır. Söz konusu düzenlemede olduğu gibi yapılacak yasal değişiklik ile sigorta girişi yapılmış ve iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primi yatırılan tüm çırakların, uzun vadeli sigorta primlerinin yatırılması suretiyle çırak olarak çalışmaya başladıkları tarih sigorta başlangıç tarihi olarak kabul edilmesi sağlanmalıdır.

28- MESLEKİ FAALİYET BELGELESİ MUTLAKA İSTENMELİ

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nun, "Resmi ve özel kuruluşlarla ilişkiler" başlıklı 13'üncü maddesinin 4'üncü fıkrasında; "Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, kamu iktisadi teşebbüsleri, esnaf ve sanatkâr kredi ve kefalet kooperatifleri ve bankalar oda üyeleri ile ilgili ruhsat, ihale ve kredi işlemlerinde üye olduklarına dair ilgili oda belgesini istemek zorundadırlar." hükmü bulunmaktadır. 5362 sayılı Kanunun amir hükmü olarak, gerek iş ve işlemlerde uygulamada birliğin sağlanması gerekse ülkemize özgü en önemli sorunlardan biri olan kaçakçılık ve özellikle kayıt dışı çalışmanın önlenmesi bakımından, yetkili Tarım ve Orman Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlüklerince, satış belgesi alma/yenileme başvurusunda bulunan esnaflardan mesleki faaliyet belgesi istenilmesi hem yasal düzenlemeler bakımından zorunlu hem de açıklanan amaçlara ulaşmak açısından gereklidir. Konunun açıklanan durum çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi, Yönetmeliğin 12'nci maddesinin (2)

inci fıkrasında sayılan belgelere, ilgili esnaf ve sanatkârlar odasınca düzenlenecek "Mesleki faaliyet belgesinin" eklenmelidir.

29- ESNAF VE SANATKAR TANIMI YENİLENMELİ

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununda esnaf ve sanatkar tanımı yapılmaktadır. Ancak bu tanım günümüz ekonomik gelişmeleri ile uyumlu değildir, esnafı dar bir alana hapsetmektedir. Günümüzün serbest ticaret ortamında esnafın gelişmesine engel olmaktadır, dolayısıyla ihtiyacı karşılamamaktadır.

30- 5362 SAYILI ESNAF VE SANATKARLAR MESLEK KURULUŞLARI KANUNU YENİDEN DÜZENLENMELİ

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun uygulanmasında pek çok sorunla karşılaşılmaktadır. Çalışkanlıkları ve dürüstlükleriyle her zaman toplumumuzun temel taşları olarak kabul edilen, esnaf ve sanatkarlarımızın Anayasa ile sağlanan teminatlarını pekiştirmek ve günümüz dünyasının değişen şartları ve baş döndürücü gelişmeleri paralelinde örgütlenmelerini, gelişmelerini ve temsil edilmelerini temin etmek maksadıyla ve Kanunun eksik, aksayan yönlerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. 5362 sayılı Kanun kapsamında teşkilat yapısını güçlendirecek ve uygulamadan kaynaklanan sorunları çözecek gerekli yasal değişiklikler yapılmalıdır.

31- TÜM ESNAF VE SANATKARLAR AİLELERİ İLE BİRLİKTE SAĞLIK HİZMETLERİNDEN YARARLANMALI

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalılar, 60 günden fazla prim borcu olmaları halinde sağlık hizmetinden yararlanamamaktadır. Esnaf ve sanatkarlar ile bakmakla yükümlü oldukları aileleri 60 günlük sürenin kısalığı sebebiyle sağlık hizmetlerinden yararlanmakta ciddi mağduriyetler yaşamaktadırlar. Üstelik, esnaf ve sanatkarlardan prim borcu olması sebebiyle yararlanamadığı sağlık sigortası primleri sonraki süreçlerde faizi ile birlikte tahsil edilmekte, esnaf hem sağlık hizmetinden faydalanamamakta hem de faydalanamadığı sağlık hizmetinin ücretini faiziyle ödemek zorunda kalmaktadır. Yaşam hakkı Anayasa ile güvence altına alınmış bir hak olup, prim borcunun ödenmemesi sebebiyle 4b'li sigortalıların sağlık hizmetinden yararlandırılmaması sosyal devlet ilkesi ile de bağdaşmamaktadır. Sorunun süre

uzatımı ile çözülmesi yerine kalıcı çözüm getirilmesi ve ülkemizin sosyal bir hukuk devleti olması sebebiyle öncelikli talebimiz, sağlık hizmetinden prim borcu olup olmamasına bakılmaksızın tüm esnaf ve sanatkarlarımız ile ailelerinin yararlanabilmesidir. Ancak bunun mümkün olmaması halinde, 60 günlük bu sürenin en azından 180 güne çıkarılması büyük önem arz etmektedir. Nitekim, Kanununun 4. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılar, son bir yıl içinde toplam 30 gün genel sağlık sigortası primi ödenmesi ve 4. maddenin 1. fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılar ise çalışmaya başladıkları gün sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Yapılacak değişiklik ile borçlu olunabilecek süre uzatılarak daha fazla sigortalının kapsamda kalması ve sağlık yardımlarından yararlanması sağlanabilecektir.

32- ESNAF VE SANATKARLAR GEÇİCİ İŞ GÖREMEZLİK ÖDENEĞİ ALABİLMELİ

4/a kapsamındaki sigortalılara (SSK'lılara); hastalıkları sebebiyle iş göremezliğe uğramaları halinde iş göremezliğin başladığı tarihten önceki bir yıl içinde, en az doksan gün kısa vadeli sigorta primi bildirilmiş olması şartıyla, geçici iş göremezliğin üçüncü gününden başlamak üzere her gün için geçici iş göremezlik ödeneği verilmektedir. Ancak 4/b kapsamındaki esnaf ve sanatkarlar sadece iş kazası, meslek hastalığı veya analık halinde ve her türlü prim borçlarının ödenmiş olması şartıyla, yalnızca yatarak tedavi süresince veya yatarak tedavi sonrası bu tedavinin gereği olarak istirahat raporu aldıkları sürede Geçici İş Göremezlik ödeneği alabilmektedirler.

33- TİCARİ ARAÇLARA ÖTV VE KDV İNDİRİM YAPILMALI

Gerek araç fiyatlarındaki kur farkından kaynaklanan artış, gerekse pandemi döneminin getirdiği ekonomik olumsuzluklar nedeniyle yük ve yolcu taşıyan esnafımızın araçlarını yenileme imkanı kalmamış, okul servis aracı, taksi, minibüs gibi bazı araçların da mevzuat gereği yenileme zorunluluğundan dolayı bir çok esnafımız, ticari faaliyetini yapamaz duruma gelmiştir. Daha önce 2016 yılında bir defaya mahsus olarak ticari aracını yenilemek isteyen esnafımız için getirilen ÖTV muafiyetinden o dönemde birçok esnafımız yararlanamamıştı. Yük ve yolcu taşımacılığı faaliyetinde bulunan esnafımızın işyeri sayılan ticari araçların zorunlu olarak değişiminin yapılması gerektiğinden belirli koşulları taşıyan esnafımızın 5 yıl içinde değiştirdiği araçlarından ÖTV ve KDV alınmaması, bu sektördeki esnafımızın sorunlarını büyük ölçüde çözecektir.

34- AKARYAKIT VERGİLERİNDE İNİDİRİME GİDİLMELİ

Akaryakıt ürünlerinin fiyatlarının uluslararası piyasalarda belirlenmesi, üretimdeki kısıntılar nedeniyle fiyat artışları ve döviz kurlarındaki yükselişe bağlı olarak bu ürünlerin fiyatları son yıllarda çok yükselmiştir. Benzin ve motorin fiyatlarının yüksek oluşu, ulaşım sektöründe gerek hizmet alanlar, gerekse ticari faaliyette bulunanlar açısından olumsuz etkilere neden olmaktadır. Meyve sebzedden mobilyaya kadar birçok üründe nakliye ücretlerine bağlı olarak olağanüstü oranlarda fiyat artışı gözlenmektedir. Bu artış, yüksek enflasyonun da en büyük nedenidir. Buna mukabil, hava ve deniz taşımacılığı faaliyetinde bulunan büyük şirketler, vergi yönüyle teşvik edilmekte ve bunlara ÖTV'siz akaryakıt temin etme imkânı sağlanmaktadır. Benzin ve motorindeki ÖTV teşviği, kara yoluyla şehirlerarası yük ve yolcu taşıyan işletmeleri dahi hava yolu şirketleriyle rekabet edemez bir noktaya getirmiştir.

35- KİRA STOPAJI KALDIRILMALI

Stopaj uygulaması, bir tahsilat yöntemi olmaktan çıkmış, vergi yükünün bir başkasına devredilmesi yoluyla vergi güvenlik müessesesi şekline dönüşmüştür. Örneğin, işyeri kiralarında kira gelirinden doğan vergiyi, kira gelirini elde eden mükellef değil, kiracı konumundaki ticaret erbabı ödemektedir. İşyeri statüsündeki gayrimenkullere olan talep, bunların arzından fazla olduğu sürece işyeri sahipleri daha güçlü konumda olmaya devam edecektir. Bu nedenle, yapılan kira sözleşmeleri net kira üzerinden belirlenmeye ve vergi yükü de mülk sahibinin değil, kiracı durumundaki ticaret erbabının üzerinde kalmaya devam edecektir. İşyerleri kiralık olan esnaf ve sanatkârlar, ticari faaliyetlerinden dolayı zarar da etseler, bir başkasına ait olan vergiyi ödemekle yükümlüdürler. Diğer taraftan, 150.000 TL'yi aşan kira gelirlerinde işyeri sahipleri beyanname vermekte, ancak vergi ödemeyerek üstüne vergi iadesi almaktadır. Dolayısıyla, günümüz ekonomik koşullarında ve teknolojik imkanlarında işyeri kiralarında stopaj uygulamasının gerekçesi kalmamıştır. Bu nedenle, bu haksız vergi uygulamasının kaldırılması halinde, vergi yükünün gerçekte geliri elde edenlerin üzerinde kalmasını sağlanacak ve hiç kimse bir başkasının elde ettiği gelirin vergisini ödemek zorunda kalmayacaktır.

36- İŞE BAŞLAMA VE BIRAKMADA BÜROKRASİ AZALTILMALI

Esnaf ve sanatkârların işe başlama sırasında önce vergi dairesine, daha sonra esnaf ve sanatkârlar siciline ve odaya kayıt yaptırmaları şeklindeki uygulama, gezici olarak faaliyette bulunanlar başta olmak üzere birçok esnaf ve sanatkarın kayıt dışı faaliyet göstermesine zemin hazırlamıştır. Vergi dairelerine kayıt yaptıran bazı esnaf ve sanatkârlar, ilgili sicil ve odaya kayıt yaptırmadan doğrudan ticari faaliyetlerine başlamaktadırlar. Bunda, kayıt aşamasında oda faaliyet belgesi aramayan vergi dairelerinin etkisi olduğu gibi 5362 sayılı Etnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununda oda kaydı için vergi mükellefi olma şartının aranmasının da etkisi büyüktür. Bu sorunun çözümü için işe başlama ve işi bırakmada tek durak uygulamasına geçilmeli ve esnaf ve sanatkârların işe başlama ve işi bırakma sırasında yerine getirmekle yükümlü oldukları mali ödevler, ilgili sicil müdürlüklerince gerçekleştirilmelidir. Tek durak ofis uygulamasıyla, vergi dairesine, Sosyal Güvenlik Kurumuna ve belediyeye esnafın yapması gereken tüm başvuruları, esnafın adına ilgili sicil müdürlüğü yapacaktır. Tek durak ofis uygulaması, işe başlama sırasında olduğu gibi işi bırakma işlemlerinin de tek bir merkezden yapılmasını sağlayacaktır.

37- TİCARİ ARAÇLARA ÖZEL BİR MUAYENE SİSTEMİ GELİŞTİRİLMELİ

Bu yıl otomobil, minibüs ve kamyonet gibi araçların muayene ücretleri 1.149 liradan 1.821 liraya, traktör, motosiklet ve motorlu bisikletlerin ise 586.50 TL'den 927.60 TL'ye yükselmiştir. Otobüs, kamyon, çekici ve tankerler için ise araç muayene ücreti 2.462,40 TL olmuştur. Bu meblağlar günümüz ekonomik koşullarında vatandaşın ve esnafın belini bükmektedir. Özel araçlar en az 2 yılda bir, ticari araçlar için ise her yıl yapılan araç muayene ücretleri sürücülere 13 vitrin / 2024 büyük bir külfet getirmektedir. Bakım ve onarım olmadan yalnızca 10-15 dakika süren bir arıza tespitinden bu kadar yüksek ücret almak adil değildir. Zaten araçların yıllık bakımları, sabit giderleri, her ay düzenli olarak sigortaya gelen zamlar, benzin, mazot, LPG gibi yakıtlardaki fiyat artışı ve lastik ücretleri gibi yüksek maliyetler esnafımızı zorlamaktadır. Bunun için ticari araçlara özel bir muayene sistemi oluşturulmalı. Ayrıca ticari araç sahiplerine belirli avantajlar ve indirimler sağlanarak, onların maliyet yükü hafifletilmelidir.

38- ARAÇ MUAYENELERİNDE KREDİ KARTI İLE YAPILAN ÖDEMELERDEN KOMİSYON ALINMAMALI

Her yıl yükselen araç muayene ücretleri vatandaşın cebini zorlayınca talepler doğrultusunda artık kredi kartı ile ödenebilmektedir. Ancak kredi kartı ile yapılan ödemelerde "Kredi kartı tahsilat farkı" adı altında yaklaşık 100 TL'lik bir ek ücret alınmaktadır. Zaten araç muayenesine yüksek meblağlar ödeyen vatandaşlardan bir de kredi kartı ile yapılan ödemelerde ek ücret istenmektedir. Kredi kartı tahsilatı farkının vatandaştan tahsil edilmesi adil bir hizmet anlayışıyla bağdaşmamakta vatandaşa zorluk çıkarılmaktadır.

39- SİGARA SATIŞ KAR ORANLARI DÜZELTİLMELİ

Sigaranın perakende satış kar oranında yaşanan düşüşlerin önüne geçmek amacıyla, mevzuat değişikliği yapılarak, bu alanda faaliyet gösteren esnafımızın kar oranı hesabında asgari oran uygulamasına gidilmelidir.

40- HURDA ARAÇ TEŞVİK PROGRAMI YENİDEN HAYATA GEÇİRİLMELİ

Hurda ve yaşlı araçlar çevresel sorunlara yol açmakta, kara duman salınımı ve egzoz emisyon değerleri çevre ve insan sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Araçların yaşlarına yönelik bir teşvik programı yeniden uygulanmalıdır. Özellikle 15 yaş ve üzeri araçlar hurdaya ayrılması ve ekonomiye kazandırılması ile hem çevre kirliliği azalacak hem de sıfır araç satışları artacaktır.

41- TÜM ESNAFIMIZ KOSGEB DESTEKLERİNDEN YARARLANABİLMELİ

18/09/2009 tarih ve 27353 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "KOSGEB Tarafından Verilecek Hizmetler ve Desteklerden Yararlanacak Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere İlişkin Sektörel ve Bölgesel Önceliklerin Belirlenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı" ile hangi sektörlerdeki işletmelerin KOSGEB desteklerinden yararlanabileceği belirlenmiştir. Listede yer almayan kahvehane, çay ocağı ve emlakçı esnafı KOSGEB desteklerinden yararlanamamaktadır. Bakanlar Kurulu Kararında değişiklik yapılarak, tüm esnaf ve sanatkarların KOSGEB desteklerinden yararlanabilmesi sağlanmalıdır.

42- ESNAFIMIZ KREDİ GARANTİ FONU TEMİNATLARINDAN DAHA ETKİN YARARLANMALI

Esnaf ve sanatkarların en önemli problemlerinden biri krediye ulaşamamaktır. Kredi temini önündeki en önemli engellerden biri ise teminat sorunudur. Bankaların kredi verirken istediği teminat, esnaf ve sanatkar işletmeleri açısından çoğu kez yerine getirilemeyecek kadar ağır olmaktadır. Kuruluş amacı küçük ve orta ölçekli işletmelerin finans temininde karşılaştıkları teminat sorununu çözerek bu işletmelerin ekonomiye sağladıkları katkının artırılması olan Kredi Garanti Fonundan esnaf ve sanatkarlar çok düşük seviyede yararlanabilmektedir. KGF tarafından kefalet verilen firmalar içerisinde esnaf ve sanatkarlara kota ayrılmalıdır.

43- TSE GENEL KURUL VE YÖNETİM KURULUNDA ESDER'E YER VERİLMELİDİR

Esnaf ve sanatkarlarımız için son derece önem arz eden bu konuya açıklık getirilmesi bakımından Türk Standartları Enstitüsü Genel Kurulunda ve Yönetim Kurulunda Derneğimize de temsil imkanı sağlanmalıdır.

44- HALK BANKASI YÖNETİM KURULUNDA ESNAF VE SANATKAR KESİMİ TEMSİL EDİLMELİDİR

Ülkemizde esnaf- sanatkar ve KOBİ'lere en büyük kredi desteğini sağlayan ve bu görev kendisine kuruluş yasası ile verilen en önemli kuruluş Türkiye Halk Bankasıdır. Türkiye Halk Bankası 1938 yılından itibaren esnaf, sanatkar ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bir ihtisas bankası anlayışıyla hizmet vermektedir. Bu yönüyle T. Halk Bankası esnaf ve sanatkarların en önemli finans kurumu olma özelliğini taşımaktadır. Esnaf ve sanatkarın bankası olarak kurulan T. Halk Bankası Yönetim Kurulunda esnaf ve sanatkar kesimi temsil edilmemektedir. Bu temsil eksikliği, esnaf ve sanatkar kesimine kullanılacak kaynakların verimliliğinin sağlanmasına engel olmakta ve aynı zamanda bankanın kuruluş amacına da aykırılık olarak değerlendirilmektedir. Esnaf ve sanatkar kesiminin, kendisini finanse etmek üzere kurulan T. Halk Bankasının Yönetim Kurulunda ESDER'in temsili sağlanmalıdır.

45- KALKINMA AJANSLARININ YÖNETİM KURULLARINDA ESNAF VE SANATKAR KESİMİNİN TEMSİLİNE İMKAN VERİLMELİ

Bilindiği üzere, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'ler, sayısal miktar, istihdam hacmi, üretim değeri, gelişmeye olan katkıları, mülkiyetin tabana yayılması açısından büyük öneme sahiptirler. Bu ülkelerde KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki oranı % 96'dan fazladır ve ekonomik canlılığın bir göstergesi durumundadırlar. Ülkemizde de toplam işletmelerin % 99,9'unu KOBİ'ler oluşturmaktadır. 0-9 çalışana sahip mikro ölçekli işletmeler de toplamın % 96'sını teşkil etmektedir. Bu işletmelerin önemli bir bölümünü esnaf ve sanatkarlar oluşturmaktadır. Ülkemizde 2.216.195 kayıtlı esnaf ve sanatkar ile bu esnaf ve sanatkarlara ait 2.442.884 işyeri bulunmaktadır. Oysa ki, kalkınma ajanslarının yönetim kurulunda tıpkı ticaret ve sanayi odalarında olduğu gibi esnaf ve sanatkar temsilcilerinin de yer alması ve üyelerini temsil etmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, esnaf ve sanatkar kesiminin de kalkınma ajanslarının yönetim kurulunda temsil edilmesini teminen Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 10'uncu maddesinde değişiklik yapılarak Etnaf ve Sanatkarlar Derneğinin Şubelerinin Kalkınma Ajanslarının Yönetim Kurulunda yer alması sağlanmalıdır.

46- TEŞKİLAT MENSUPLARINA YEŞİL PASAPORT VERİLMELİ

Etnaf ve Sanatkar Derneği teşkilat mensuplarının yeşil pasaport almaları yönünde gerekli yasal düzenleme yapılmalıdır. Yurt dışında yapılacak faaliyetleri daha sağlıklı ve ivedilikle yürütülebilmesi için yeşil pasaport hakkının tanınması.